

Posudek na bakalářskou práci

Motiv tabu na vyslovení jména v českém slovesném folkloru

Adéla Adámková

Hlavní částí bakalářské práce jsou tabuová jména v českém prozaickém folkloru, od démonů po křesťanského boha. Jako úvodní kapitola je obecné pojetí tabu v antropologii a krokem do folkloristiky pak výskyt tabuového jména v mezinárodních katalozích narativů *Motif-Index* a ATU. V následujících komentářích a poznámkách se k práci vyjádřím – první část by mohla otevřít dialog.

Nadpřirozené postavy z pověstí se podle autorky mohou prolínat se svými protějšky z pohádek – doslova v závěru píše: „V případě vodníka, čerta a Krakonoše bývá složité určit dominantní folklorní žánr, pro který jsou typičtí – vyskytují se totiž v pohádkách i pověstech, jejichž náměty bývají navíc často velmi podobné.“ (s. 51) Ve skutečnosti mají bytosti v každém žánru svou vlastní podstatu, např. čert v pohádce je většinou obludou, kterou člověk může přelstít, zatímco v pověsti je d'ábel mravokárce a svůdce, kterého člověk nepřemůže. Nerozlišování podstatných rysů (charakter bytosti, interakce s člověkem, kontext narativního procesu) a spoléhání na rysy variabilní (pojmenování, různé bytosti střídající se v jednom syžetu, do nějž mohou z hlediska vývoje typu patřit, ale také mohou být sekundárně doplněny) může vést k záměnám. Příkladem je použití článku Šír 1904 jako reprezentanta vyprávění o Krakonošovi jakožto negativní postavě (s. 31). Ve skutečnosti je pověst typem Neúspěšné vyvolávání nadpřirozených sil a zlý duch je nazván „černej“, „černej muž“, „šerednej“ a až nakonec „Krakonoš“.

Tendence polarizovat bytosti na dobré a užitečné a na zlé a škodlivé, kterou autorka projevuje v celé práci, může vést k jejich zavádějící interpretaci. Např. na s. 31 je odstavec prezentující Krakonoše jako škůdce. Jako jeden z dokladů je zmíněna pověst, „v níž Krakonoš přimáčkkl starou babičku na pařez plný hřebíků“. V původním zdroji však bába na ducha nadává, že je lotr, a on ji za to potrestá. Další pověst je již zmíněné vyvolání zlého ducha, nikoli Krakonoše, a v té poslední splaší horský duch jednomu muži krávu, ale to proto, že si o to muž řekl, a zvíře nakonec dostane v pořádku zpátky. Celkově tu není materiál, jímž by se dalo argumentovat ve prospěch zlého Krakonoše.

Podobně lze těžko považovat za negativní vyslovení božího jména u středověkého vyprávění Všem se nezachováš (s. 49). Muži se dostalo poznání, že není možné v jeden čas vyhovět přáním všech lidí, a jeho život se stal vyrovnanější – to vidím jako pozitivní výsledek.

Na s. 30 autorka parafrázuje encyklopedické heslo „démonické bytosti“ D. Klímové, ale přidává k němu obrat, který mění význam: „**Do dnešní doby** si charakter démonů uchovali právě démoni představující přírodní živly (vodník) či někteří lesní démoni (divý muž, hejkal). (Klímová, 2007)“ (s. 30). D. Klímová zpracovávala vývoj tématu ve velmi širokém časovém rozpětí, ale „do dnešní doby“ se nedostala. V současné digitální epoše si právě přírodní démoni zachovali svůj charakter pramálo a nejdále ze všech numinózních entit vkročili do populární kultury: vodník není obávaný démon, ale např. kýčovitá ladovská dekorace rozmisťovaná po zahradách a u rybníků.

Metoda

Výběr použité literatury je vhodně zvolený, má však neobvyklé uspořádání. V „primární literatuře“ je sedm záznamů, které jsou katalogy, a ne antologie nebo jiné prameny, a sem tedy nepatří (navíc poslední dva vyžadují menší opravy). Dva různé záznamy jsou uvedeny stejně – „Klímová, D. (2007).“ – a u početných odkazů v textu není jisté, kam vedou.

Mnoho bibliografických odkazů v textu je příliš obecných – postrádají strany a přitom přinášejí konkrétní informace, jejich funkce je tak omezená. U citací zdrojových textů je však autorka pečlivá.

Terminologie se drží oborového diskurzu, doporučil bych však její upřesnění, zejména rozlišovat motiv a typ (např. „motiv 2.F.50“), vyřadil bych termín „démonologické [sic!] povídka“ a vymazal tečky za typy „5.B.5.“ ad. (s. 39), těmi ukončuje své číslování S. Thompson ve svém *Motif-Indexu*. Drobností je označení stran v odkazech, pětkrát se na místo „p.“ a „pp.“ dostalo „str.“.

Jazyk a pravopis

Vyjadřovací schopnosti autorky jsou na dobré úrovni a věřím, že se budou jen zlepšovat. Na dvě desítky lexikálních chyb zahrnují překlepy, gramatické chyby a chybějící slova, hrubá chyba je jen jedna („Abuchazanovi [...] cesty“, s. 48) – což mě vede k názoru, že nejde o neznalost, ale nepozornost.

Neznalost se však může týkat psaní čárek jako interpunkčních znamének, ty často chybí nebo jsou navíc. Podobně mezery kolem lomítka, ty je povinné psát, je-li některý z oddělovaných výrazů víceslovný.

Text je psaný stylem, díky němuž se plynule čte. Jedinou kritickou poznámku přidám kvůli častému používání relativizujících a ve výsledku balastních slov („poměrně“, „zřejmě“).

Hodnocení

I přes množství kritických poznámek, jejichž cílem je autorce pomoci v dalším, nadějném vývoji, vidím práci jako metodicky správnou a zpracovávající množství různorodého materiálu – od středověkých exempel po současnou Krvavou Mary. Navrhuji známku velmi dobře.

Jan Luffer, 15. 5. 2018